

HOSPODÁRSKA, SOCIÁLNA A ÚZEMNÁ SÚDRŽNOSŤ

Európska únia v záujme podpory svojho celkového harmonického rozvoja posilňuje svoju hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť. EÚ sa zameriava najmä na znižovanie rozdielov medzi úrovňami rozvoja jednotlivých regiónov. V rámci dotknutých regiónov sa osobitná pozornosť venuje vidieckym regiónom, regiónom zasiahnutým zmenami v priemysle a regiónom závažne a trvalo znevýhodneným prírodnými a demografickými podmienkami, ako sú najsevernejšie regióny s veľmi nízkou hustotou obyvateľstva a ostrovné, cezhraničné a horské regióny.

PRÁVNY ZÁKLAD

Články 174 – 178 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

SÚVISLOSTI

Politika súdržnosti je hlavnou investičnou politikou Európskej únie. Prináša ošoh všetkým regiónom a mestám v EÚ a podporuje hospodársky rast, tvorbu pracovných miest, konkurencieschopnosť podnikov, trvalo udržateľný rozvoj a ochranu životného prostredia.

V Európskom spoločenstve (dnešnej Európskej únii) existovali od počiatku veľké územné a demografické rozdiely, ktoré by mohli predstavovať prekážky pre integráciu a rozvoj v Európe. V Rímskej zmluve (1957) sa stanovili mechanizmy solidarity vo forme dvoch fondov: Európskeho sociálneho fondu (ESF) a Európskeho poľnohospodárskeho usmerňovacieho a záručného fondu (EPUZF, usmerňovacia sekcia). V roku 1975 sa zaviedli regionálne aspekty vytvorením Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR). V roku 1994 bol zriadený aj Kohézny fond.

V dôsledku Jednotného európskeho aktu z roku 1986 sa z hospodárskej a sociálnej súdržnosti stala právomoc Európskeho spoločenstva. V roku 2008 sa Lisabonskou zmluvou zaviedol tretí rozmer súdržnosti v EÚ: územná súdržnosť. Tieto tri aspekty súdržnosti sú podporované prostredníctvom politiky súdržnosti a štrukturálnych fondov.

CIELE

Posilňovanie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti je jedným z hlavných cieľov EÚ. Významnú časť svojich činností a rozpočtu venuje znižovaniu rozdielov medzi regiónmi s osobitným dôrazom na vidiecke regióny, regióny zasiahnuté zmenami v priemysle a regióny závažne a trvalo znevýhodnené prírodnými a demografickými podmienkami.

EÚ podporuje dosahovanie uvedených cieľov využívaním európskych štrukturálnych a investičných fondov (ESF, EFRR, Kohézny fond, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV) a Európsky námorný a rybársky fond (ENRF)) a ďalších zdrojov, ako je napríklad Európska investičná banka.

V roku 2014 Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka nahradil usmerňovaciu sekciu Európskeho poľnohospodárskeho usmerňovacieho a záručného fondu. V rámci politiky súdržnosti Únie EPFRV podporuje rozvoj vidieka a zlepšovanie poľnohospodárskej infraštruktúry.

Európsky sociálny fond je hlavným nástrojom Únie podporujúcim opatrenia, ktorých cieľom je predchádzanie a boj proti nezamestnanosti, rozvoj ľudských zdrojov a podpora sociálnej integrácie na trhu práce. Financuje iniciatívy, ktoré podporujú vysokú úroveň zamestnanosti, rovnaké príležitosti pre mužov a ženy, udržateľný rozvoj a hospodársku a sociálnu súdržnosť.

Cieľom Európskeho fondu regionálneho rozvoja je pomáhať pri odstraňovaní najväčších regionálnych rozdielov v EÚ. Podporuje regióny, ktorých rozvoj zaostáva, ako aj premenu upadajúcich priemyselných regiónov.

Kohézny fond poskytuje finančné príspevky na projekty v oblasti životného prostredia a transeurópskych sietí v oblasti dopravnej infraštruktúry. Tento fond môžu využívať iba tie členské štáty, ktorých hrubý národný dôchodok na obyvateľa je nižší ako 90 % priemeru EÚ.

Na zabezpečenie efektívneho využívania štrukturálnych fondov treba dodržiavať tieto zásady:

- organizácia fondov podľa cieľov a regiónov,
- partnerstvo medzi Komisiou, členskými štátmi a regionálnymi orgánmi pri plánovaní, vykonávaní a monitorovaní využívania fondov,
- plánovanie pomoci,
- doplnkovosť príspevkov EÚ a vnútroštátnych príspevkov.

Prideľovanie finančných prostriedkov Únie určených na politiku súdržnosti sa zameriava na dva hlavné ciele:

- investície pre rast a zamestnanosť – zameraný na posilnenie pracovného trhu a regionálnych hospodárstiev,
- európska územná spolupráca – podporujúci súdržnosť EÚ prostredníctvom spolupráce na cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej úrovni.

Od roku 1988 rozpočet na politiku súdržnosti Únie výrazne rástol, čím sa stala popri spoločnej poľnohospodárskej politike jednou z kvantitatívne najvýznamnejších politík Únie. V programovom období 2014 – 2020 vynakladá EÚ na svoju politiku súdržnosti viac ako 350 miliárd EUR, t. j. 32,5 % celkového rozpočtu EÚ. Tieto finančné prostriedky sa používajú na tak rozličné činnosti, ako sú stavby ciest, ochrana životného prostredia, investície do inovatívnych podnikov, vytváranie pracovných miest a odborná príprava. Takmer 200 miliárd EUR sa prideli na EFRR (vrátane 10,2 miliardy EUR na Európsku územnú spoluprácu a 1,5 miliardy EUR ako osobitných prostriedkov pre

najvzdialenejšie a riedko osídlené regióny). Viac ako 83 miliárd EUR sa vyčlení pre ESF a 63 miliárd EUR pre Kohézny fond.

NÁVRH POLITIKY SÚDRŽNOSTI EÚ PO ROKU 2020

V máji 2018 Komisia predložila návrhy nariadení týkajúcich sa politiky súdržnosti EÚ po roku 2020. Jedným z hlavných cieľov tejto reformy je zjednodušiť postupy a zvýšiť účinnosť investícií EÚ. Jedenásť tematických cieľov politiky súdržnosti v rokoch 2014 – 2020 bolo nahradených piatimi politickými cieľmi pre EFRR, ESF+, Kohézny fond a ENRF:

- inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia hospodárstva,
- ekologickejšia, nízkouhlíková Európa,
- prepojenejšia Európa – mobilita a regionálna prepojitelnosť IKT,
- sociálnejšia Európa – vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv,
- Európa bližšie k občanom – udržateľný a integrovaný rozvoj mestských, vidieckych a pobrežných oblastí prostredníctvom miestnych iniciatív.

V reakcii na pandémiu COVID-19 Komisia upravila svoj návrh, aby v ňom boli zahrnuté nové nástroje, ktoré pripraví Európska únia na boj proti očakávanej hospodárskej kríze. V júli 2020 Európska rada schválila svoju pozíciu k zmenenému návrhu, čo umožňuje začať rokovania s Parlamentom.

Komisia navrhla financovať rozpočet EÚ prostredníctvom rozsiahleho balíka, v ktorom sa spája viacročný finančný rámec (VFR) s mimoriadnym úsilím o obnovu v podobe Európskeho nástroja obnovy, Next Generation EU (NGEU). Politika súdržnosti sa bude čiastočne financovať z VFR a v prípade niektorých programov z NGEU.

Zdroje na cieľ Investície pre rast a zamestnanosť budú predstavovať spolu 322,3 miliardy EUR a pridelia sa takto:

- a. 202,3 miliardy EUR pre menej rozvinuté regióny;
- b. 47,8 miliardy EUR pre prechodné regióny;
- c. 27,2 miliardy EUR pre rozvinutejšie regióny;
- d. 42,6 miliardy EUR pre členské štáty ako podpora z Kohézneho fondu (z toho 10 miliárd EUR sa použije na Nástroj na prepájanie Európy);
- e. 1 928 miliónov EUR ako dodatočné finančné prostriedky pre najvzdialenejšie regióny;
- f. 500 miliónov EUR na medziregionálne inovačné investície.

Prostriedky na cieľ Európska územná spolupráca (Interreg) budú predstavovať spolu 7 950 miliónov EUR a rozdelia sa takto:

- a. 5 713 miliónov EUR na námornú a pozemnú cezhraničnú spoluprácu;
- b. 1 466 miliónov EUR na nadnárodnú spoluprácu;
- c. 500 miliónov EUR na medziregionálnu spoluprácu;

- d. 271 miliónov EUR na spoluprácu najvzdialenejších regiónov;
- e. 970 miliónov EUR na ETC – zložku medziregionálne inovačné investície.

Vo februári 2020 Komisia navrhla vytvorenie nového Fondu pre spravodlivú transformáciu (FST) na podporu území, ktoré sú najviac postihnuté prechodom na klimatickú neutralitu. Jeho cieľom je zabrániť narastaniu regionálnych rozdielov. Pre FST bol navrhnutý rozpočet 17,5 miliardy EUR.

V máji 2020 Komisia navrhla vytvoriť REACT-EU, nový nástroj, ktorý podporí najdôležitejšie odvetvia pri zabezpečovaní riadneho oživenia po kríze spôsobenej pandémiou COVID-19. Pre REACT-EU bol navrhnutý rozpočet 47,5 miliardy EUR.

Navrhované nariadenia podliehajú riadnemu legislatívnemu postupu, v rámci ktorého má Parlament rovnocenné postavenie s Radou. To znamená, že tieto dve inštitúcie budú musieť pred koncom roka 2020 dosiahnuť konsenzus, pokiaľ ide o pravidlá pre budúcu politiku súdržnosti.

Pred aprílom 2019 Parlament ukončil prvé čítania návrhov Komisie týkajúcich sa nariadení o spoločných ustanoveniach, EFRR, Interreg a ESF+. Na nedávno predložených návrhoch nariadení o FST a REACT-EU sa pracuje.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európsky parlament zohráva veľmi aktívnu úlohu v podpore posilňovania hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti EÚ. Právne predpisy týkajúce sa politiky súdržnosti a štrukturálnych fondov sa pripravujú v rámci riadneho legislatívneho postupu, v ktorom má Parlament rovnaké slovo ako Rada.

Parlament sa aktívne zapojil do rokovaní o reforme politiky súdržnosti na roky 2014 – 2020. Táto reforma definuje priority a nástroje budúcich opatrení EÚ zameraných na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti. Parlament rozhodne podporil návrhy na rozsiahlu a efektívnu politiku súdržnosti, ktorá si tiež vyžaduje dostatočné finančné zdroje.

Marek Kołodziejski
08/2020

